

מראי מקומות- יבמות ב'

של תוס' הוא שהוא בגדר הותרה, שהרי אם יכול לומר דמצותו בכך שייך ג"כ אף אם הוא בגדר דחיי', א"כ מהו ההכרח לומר דייבום אינו בגדר דחיי', הא שאני יבום דמצותו בכך, וצ"ע.]

(ג) **פוטרת צרותיהן- אי' בתוס' לקמן (לב. ד"ה לא פקע) דאע"ג דאיסור אחות אשה לא חל שם (משום דאין איסור חל על איסור), מ"מ צרתה פטורה מלהתייבם, משום דלא פקע איסור אשת אח (כיון דאסורה להתייבם משום איסור אחות אשה), ואיסור אשת אח גרידא יכול לפטור הערוה. וע' בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (יבום וחליצה) דלומד מדברי תוס' אלו יסוד בהפטור דצרת ערוה. וכ' "דיסוד הדין דצרת ערוה, אינו רק דין פטור בלבד דערוה פוטרת עצמה ואת צרתה מן החליצה ומן הייבום, רק יסוד ועיקר דינו הוא דין איסור, דהערוה אסורה להצרה במקום מצוה, ומשויא לה לערוה דכוותה... וכיון שכן, ס"ל להתוס' דלמיחל עלה שם צרת ערוה דאחות אשה בעינן דוקא שיהא כבר חייל בפועל איסור אחות אשה, אבל הכא דאיסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי לענין יבום אבל עדיין אין בה איסור אחות אשה, ע"כ אין דינה כערוה עדיין לאסור צרתה בדין ערוה". ולכן אין פוטרים הצרה ע"י הערוה דאחות אשה, אלא ע"י הערוה דאשת אח דוקא. ועל דרך זה, ע' בפורת יוסף (לבעל פמ"ג) לקמן (ג:), דהק' הגמ' "עונש מניין", והק' הפור', מהו שאלת הגמ', הלא ודאי יש עונש של אשת אח שלא במקום מצוה. וחי' ד"לולי דברי רש"י הייתי אומר דעונש מניין אצרה קאי, דאף דכתיב לצרור דצרת ערוה אסורה ליבום, מ"מ אפשר דלית ב'י' אלא לאו וכרת דאשת אח, דודאי אף צרתה כיון דהתורה אסרה בפירוש, תו הוה אשת אח שלא במקום מצוה, אלא דקאמר עונש מניין שיהא חייב אצרה ב' חטאות בשוגג", ולכאורה הוא על דרך הגרי"ז, שיש להצרה שם ערוה מיוחדת.**

(ד) **חמותו- פרש"י, שמת בעלה ונשאה אחיו ומת בלא בנים. ובא רש"י לתרץ, דאם חמותו היא, א"כ ודאי יש לה בת, ולכן למה נופלת ליבום, וע"ז תי' רש"י דאשתו היתה בת**

(א) **בענין שם המסכת- כ' האמת ליעקב (ריש מס' יבמות) "עיינ במלאכת שלמה שהביא מספר החינוך, וכן כתב הרמב"ם בסה"מ עשה רי"ז, דלפיכך המסכת נקראת יבמות ולא חליצות משום דמצות יבום קודמת למצות חליצה. ותמהני, דזה לא שייך אלא אם היו קוראין אותה ייבמות, אבל הא אנן יבמות [בקמץ תחת ה"ב"] קרינן לה ע"ש האשה היבמה — כמו שאחי המת נקרא יבם כמו כן היא נקראת יבמה. ואולי דבאמת צריך לנקד יבמות [בחיריק תחת ה"י" וכוונת תחת ה"ב"], והיינו דיני יבום, (וע"ז תמהו) דהו"ל לקרות מסכת חליצות, ותירצו — משום דמצות יבום קודמת למצות חליצה, ודו"ק".**

(ב) **בענין מצות יבום, הותרה או דחוי' - ע' תוס' לקמן (ג: ד"ה לא) שהק' דלמה לא ילפי' דעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת מעשה דייבום דדחי לא תעשה דכרת דאשת אח. ותי' דשאני אשת אח דמצוותו בכך, וא"א בענין אחר לקיים מצות יבום. וביאר הקובץ הערות (ט', א') דאין כוונת תוס' לומר דאיסור אשת אח הותרה, ומהותרה אין ללמוד לדחוי' (דאי"ז מדין עדל"ת בכלל, אלא דין אחר), דהא תוס' כ' שאין ללמוד עדל"ת מהא דבגדי כהונה דוחה כלאים, משום דמצוותו בכך, אלמא דאע"ג דמדדין דחיי' הוא, מ"מ אי' סברא דמצותו בכך. ושוב הביא ר' אלחנן דעת הרמ"ה בסנהדרין דבאמת כ' דהא דאין ללמוד מייבום דעדל"ת שיש בו כרת הוא משום דבאמת הותרה הוא. וכן הביא מהרמב"ן בתורת האדם, דכ' לגבי הא דכהנים מטמאין למתים, דכיון דמצותו בכך, אי"ז בגדר דחיי' אלא הותרה, ומדמהו לייבום. וע"ע באפיקי ים (ז', י"ד ואילך) דחוקר האם ייבום בגדר הותרה או דחוי', והביא מש"כ הבית הלוי (א', ל"ח) דהבין שזהו תי' של תוס' כאן, אבל כ' האפ"י להכריח כהקו"ה שאי"ז כוונת תוס' בתירוצו. וע"ע באמרי משה (ה', כ') דכ' דלפי הצד דעדל"ת שיש בו כרת, ס"ל לתוס' שהוא בגדר דחיי', אבל למסקנת הגמ' דאינו דוחה, ע"כ הוא בגדר הותרה. [ולכאורה משמע מזה דס"ל דתי'**

(ו) **עוד בענין נדה** - עוד תי' תוס' דשאני אחות אשתו דאע"פ שמתה אשתו אח"כ, שוב לא תזקק ליבם משום שנא' דרכיה דרכי נועם, משא"כ בנדה, דאף לבעלה צריכה להמתין אם נדה היא, וא"כ אי"ז חסרון של דרכי נועם. וחקרו האחרונים בגדר דרכי נועם, האם דרכי נועם עצמו סברא פוטרת אותה מיבום, או דלמא אין שייך לפטור מחמת הסברא דדרכי נועם גרידא, אלא דגילוי הוא בגדרים שהגדירו התורה, דע"כ אין גדר החיובים ופטורים באופן שיהי' חסרון של דרכי נועם, אבל שייך שיהי' היכי תמצא של אי-נעימות, ובכה"ג אינו פטור משום דרכי נועם. וע' חי' ר' ראובן (סי' א') דכ' להכריע דדין דרכי נועם הוא רק גילוי בגדר התורה, וכ' שם נפק"מ לענין הותרה ונאסרה וחזרה והותרה (דלקמן דף מ"א), ע"ש, ואכמ"ל.

(ז) **ואשת אחיו שלא הי' בעולמו** - פרש"י, דאם נולד האח שלא הי' בעולמו של ראובן, ושוב ייבם שמעון אשת ראובן, ומת בלא בנים, עדיין אסורה ללוי. והעיר הריטב"א דפרש"י לכ"ע, אף לר"ש (דלקמן יח: - יט.), דלמסקנא ס"ל לר"ש דבייבם ואח"כ נולד מותרת לו, ונתקשה הריטב"א למה דחק רש"י לפרש אף לפי ר"ש. ובביאור מח' ר"ש ורבנן, ביאר הקובץ הערות (א', ב') דס"ל לר"ש דהיסוד של "נאסרה" הוא דצריך להיות דהיתה נאסרה עליו בשעת נפילה, אבל בלא"ה לא אמרי' דנאסרה עליו עולמית. וא"כ, היכא דייבם ואח"כ נולד, דכשנולד לא היתה עדיין במצב של נפילה, בזה ס"ל לר"ש דשפיר יכולה להתייבם לו. ומה דפליגי הרבנן עלי', זהו רק משום דמקרא נלמד דעדיין יבומין ראשונים עליה, אבל ביסוד לא נח' עלי' דר"ש.

(ח) **או שנמצאו איילוניות** - הביא תוס' הא דאי' לקמן דקטנה אינה מתייבמת דלמא תמצא איילוניות, והק' דתתייבם ממ"נ, אם אינה איילוניות, שפיר תתייבם, ואם איילוניות היא, ג"כ שפיר תתייבם, דהא קדושי אחיו לא הי' קדושין, וא"כ אינה אשת אחיו. ותי' ר' אברהם מבורגויילא דמתני' מיירי בשנמצאת איילוניות בחיי האח והקפיד, אבל אם כבר מת האח ולא ידע, אולי לא הי' מקפיד אם הי'

חמותו מאיש אחר, ורק אחר מיתתו נשאה אחיו ומת בלא בנים. וכ' המהר"ם דה"ה שהי' יכול לפרש כגון שאשתו היתה בת אחיו, אלא שמת אשתו קודם שמת אחיו, ולא הי' לו זרע אחרת, וא"כ נמצא דמת בלא בנים. וכ' השו"ת ריב"ש (שע"ד) דרש"י לא פי' כן משום דנח' ר' ישמעאל ור' עקיבא בסנהדרין (עו:): בדין חמותו לאחר מיתת אשתו, דר"ע ס"ל דלית בה אלא איסורא, ואינה בכרת. וא"כ, ממילא אינה פוטרת צרתה לר"ע, ואף דר' ישמעאל חולק וס"ל דפוטרת צרתה, בפלוגתא לא קמיירי. ועוד, אפי' לר' ישמעאל דס"ל דחמותו כזה פוטרת צרתה, מ"מ אי"ז עיקר חמותו דקרא. וע"ע בערוך לנר ובחי' רעק"א דג"כ כ' כן.

(ה) **בענין נדה** - הק' תוס' (ד"ה ואחות אשתו), כמו דמצינו באחות אשתו, דאפי' אם מתה אשתו אח"כ, מ"מ אחות אשתו פטורה מיבום, ומשום דכיון דנאסרה שעה א' נאסרה לעולם, לימא כן גם בנדה, דאף דלאחר זמן תהי' טהורה, הואיל ועכשיו טמאה ואינה ראוי' ליבום, לימא דאסורה עולמית. וכ' דאין דומה נדה לאחות אשה, דאיסור אחות אשה חל על היבם טפי מלשאר בנ"א, משא"כ נדה אסורה לכל. והק' הקובץ הערות (א', א') וחי' ר' שמעון (א', ב'), מה לי דאינה דומה לשאר עריות, הא הוקשו כל עריות כולהו להדדי, ואין משיבין על ההיקש. ותי' ר' שמעון ע"פ מש"כ הרשב"א דמה דבמגרש אשתו ע"מ שלא תנשאי לפלוני, ונשאת לאחיו ומת, אף שהיא אסורה להתייבם, אבל אינה פוטרת צרתה, דכיון דאינה אסורה ליבם אלא מחמת התנאי, אינה חשובה כערוה לפטור צרתה. וביאר ר"ש, דשאר עריות האיסור הוא מחמת עצמותה, אבל בתנאי זה הרי דבר אחר גורם לאוסרה ואינו בכלל העריות. וא"כ ה"ה בנדה, דמשמע בכל דוכתי דאיסור נדה בא מחמת טומאתה, וא"כ י"ל דאין האיסור מחמת עצמה אלא מחמת הטומאה, ולכן אינה פוטרת צרתה, וגם היא עצמה בעצם מותרת, ורק טומאתה אסורה לכל העולם והוקש לאחות אשה, אבל הנדה עצמה מותרת לגמרי.

יודע. והק' תוס' ע"ז מהא דתוספתא דאי' דאף בנמצא אילונית לאחר מיתת הבעל צרותיהן מותרות, אלמא דלא חיישינן דלמא לא הי' מקפיד, אלא אמרי' דודאי לא הי' קידושיה קידושין. ותי' רעק"א, דודאי רובא דאנשי קפדי ומיעוטא לא קפדי, ומש"ה בנמצאו איילונית לאחר מיתת הבעל צרותיהן מותרות, דאזלי' בתר הרוב דמסתמא הי' מקפיד. אבל בההיא דקטן וקטנה, דר"מ הוא דסבר לא חולצת, דחיישינן למיעוטא, לדידי' שפיר חייש שמא האח הי' מהמיעוט שלא הי' מקפיד. וביאר דכיון דב' מיעוטים אלו (דנמצאת אילונית, ודהוא אינו מקפי) אין שייכים להדדי, ממילא אי"ז נחשב מיעוטא דמיעוטא (דהא אף ר"מ לא חייש למיעוטא דמיעוטא). **וע"ע בשער המלך** (מקוואת י', ו', ד"ה ודע שמדברי התוס') שהק' דלמה אינו יכול לייבמה מכח ספק ספיקא, ספק דלמא לאו איילונית היא, ואת"ל איילונית היא, דלמא הי' מקפיד, ונמצא דהקדושין הי' מקח טעות ומותרת לו. והוכיח מכח זה דס"ל להתוס' דכל היכא דאפשר לברר א' מהספיקות צריך לבררו, ולא אמרי' ס"ס לקולא, וא"כ כיון דכאן יתברר הדבר אם איילונית היא או לא (אף שאינו יתברר עכשיו, אבל לאחר זמן יתברר), ממילא אין יכולין להתירה מכח ס"ס.

ט) הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו השנית- פרש"י, שיש מצות יבום באחיו השני, ומתייבמת הא' והשני' פטורה, דבית א' הוא בונה ולא ב' בתים. ויש לע', למה צריך רש"י לזה כאן, מה ענין זה לפי' מתני'. ותי' בספר **אהבת דוד** (לר' דוד בארקין זצ"ל) שתי' דרש"י בא לומר דאם הי' המצוה לייבם כל הבית, אז לא שייך כלל הענין של צרת צרה, דלעולם יהי' צרת ערוה. ולזה כ' דאינו כן, אלא דלעולם אינו מייבם אלא א' מהיבמות.